

УДК 342.951: 351.74

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.15>

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

**Крупницький Олександр
Станіславович,**
здобувач
(Науково-дослідний інститут
публічного права, м. Київ, Україна)

У статті розкрито зміст адміністративно-правової охорони економіки України. Доведено, що це система наукових чинників різної юридичної природи. До яких за характером владного впливу відноситься предмет та об'єкт. З'ясовано, що складовими предмету адміністративно правового захисту економіки в Україні за спрямуванням владного впливу є: адміністративний та судовий захист суб'єктів господарювання від порушень з боку суб'єктів владних повноважень; адміністративна охорона суб'єктів господарювання від приватних осіб; забезпечення в адміністративний спосіб публічного інтересу держави а саме: контролю та вжиття заходів щодо повноти та вчасності сплати податків; недопущення, прискання та вжиття заходів щодо контрабанди; дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного, екологічного та митного законодавства. Об'єктом адміністративно правової охорони економіки в Україні є суспільні відносини які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання в процесі виробництва, зберігання, реалізація товарів та послуг та публічного інтересу держави та суспільства в цілому.

За критеріями відмежування від цивільного права це головною ознакою змиту правових відносин є наявність між двома суб'єктами господарювання та іншими особами, суб'єкта публічної адміністрації (адміністративного органу), який забезпечує публічний інтерес на основі реалізації норм адміністративного права.

За планом дослідження адміністративно правової охорони економіки в Україні який має відповідати критерію самодостатнім для розкриття предмету та об'єкту дослідження, що складається з положень які закріплюють засадничі, інструментальні, та програмні чинники. А саме: виявлення і узагальнення принципів, адміністративно правового статусу публічної адміністрації, розкриття прав та законних інтересів суб'єктів господарювання у публічно правовій сфері, з'ясуванню інструментарію публічного адміністрування, аналізу вдалого зарубіжного досвіду та вдосконалення засад й інструментарію адміністративно правової охорони економіки в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, бізнес, економіка, зміст, об'єкт, публічне адміністрування, система, суб'єкт.

CONTENTS ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION
OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Krupytskyi Oleksandr Stanislavovych,
Graduate Student
(Research Institute of Public Law,
Kyiv, Ukraine)

The article reveals the content of the administrative and legal protection of the economy of Ukraine. It has been proven that this is a system of scientific factors of different legal nature. To which the subject and the object belong according to the nature of the power influence. It has been found that the components of the subject of administrative and legal protection of the economy in Ukraine by the direction of power influence are: administrative and judicial protection of economic entities against violations by the entities of power; administrative protection of business entities from private individuals; ensuring in an administrative manner the public interest of the state, namely: control and taking measures regarding the completeness and timeliness of tax payments; preventing, intercepting and taking measures against smuggling; compliance by business entities with antimonopoly, environmental and customs legislation. The object of administrative and legal protection of the economy in Ukraine is social relations that arise in the sphere of ensuring by subjects of public administration the rights and interests of economic subjects in the process of production, storage, sale of goods and services and the public interest of the state and society as a whole.

According to the criteria of separation from civil law, the main feature of legal relations is the presence between two business entities and other persons, a public administration entity (administrative body) that ensures public interest on the basis of the implementation of the norms of administrative law.

According to the research plan of the administrative and legal protection of the economy in Ukraine, which must meet the self-sufficient criterion for the disclosure of the subject and the object of the study, which consists of provisions that fix the fundamental, instrumental, and programmatic factors. Namely: identification and generalization of the principles, administrative and legal status of public administration, disclosure of the rights and legitimate interests of economic entities in the public legal sphere, clarification of the tools of public administration, analysis of successful foreign experience and improvement of the principles and tools of administrative and legal protection of the economy in Ukraine.

Key words: administrative and legal protection, business, content, economy, entity, object, subject of public administration, subject, system.

Актуальність дослідження. Кожне наукове явище характеризується певною внутрішньою глибиною і зовнішньою поверхневою системою. В науковий літературі з погляду філософії такі чинники отримали категорійну назву зміст та сутності. При цьому кожний зміст базується на глибинних наукових складових сутності наукової проблематики [8]. Проте, суспільство в цілому, громадяни та суб'єкти права у повсякденному юридичному та іншому суспільному житті стикається саме з змістом. Відповідно зміст адміністративна-правової охорони економіки має в Україні провідне значення для забезпечення прав свобод та інтересів суб'єктів господарювання та публічно інтересам держави і суспільства

Протягом всієї історії людства, на жаль бізнес та люди які завдяки своїй підприємницькій ініціативі ставали успішними та багатими постійно підвергалися грабежу зі сторони суб'єктів з різноманітними юридичними властивостями. Це могли бути як

пересічні розбійники. Що загрожували самому факту існування бізнесу та бізнесменів. А також чиновники від держави, які на перший погляд не є такими небезпечними для підприємців однак і-за можливості здійснювати постійний тиск на суб'єктів господарювання у своїй сукупності представляють не меншу небезпеку для економіки. Тим самим, неналежна адміністративно-правова охорона економіки приводить до зниження економічного потенціалу держави, зменшення інвестицій в бізнес як наслідок до зменшення кількості робочих місць і зубожіння більшості населення.

Отже, економіка потребує адміністративно-правового захисту. Вагоме теоретичні, правотворче та правозастосовне місце в якому належить науковій категорії змісту адміністративно-правовій охороні, яка перебуває в умовах сьогодення умовах свого розвитку.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми адміністративно-правової охорони економіки в Україні в тих чи інших аспектах зверталися українські вчені-адміністративісти В. Авер'янов, В. Галунько, О. Данильян, П. Діхтієвський, О. Єщук, С. Короєд, О. Кузьменко, В. Курило, О. Нікітенко, А. Сірко, В. Сташис, Я. Тацій та ін. Проте вони питання аналізованій нами проблематики безпосередньо не аналізували, а звертались свої зусилля найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому щоб на основі аналізу енциклопедичних знань, теорії адміністративного права та адміністративного законодавства розкрити зміст адміністративно-правової охорони економіки в Україні

Виклад основних положень. Згідно із словником української мови «зміст» - це те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується, суть, внутрішня особливість чого-небудь, певні властивості, характерні риси, які відрізняють дане явище, предмет від подібних явищ, предметів і т. ін., розумна основа, мета, призначення чого-небудь, перелік розділів, частин, оповідань і т. ін. [7]. На наш погляд, усі із вище перерахованих чинників енциклопедичних знань є такими що в певному аспектах стосуються аналізованої нами проблематики.

Виходячи з такого припущення можемо зазначити гіпотезу що адміністративно правовий захист економіки за змістом поділяються на опис предмету (об'єкту), мети, завдань, характерних риси та орієнтирний план дослідження.

В інших наших працях ми довели що, адміністративно-правова охорона економіки України - це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, з метою недопущення порушення та відновлення порушеного права суб'єктів господарювання та забезпечення публічного інтересу держави, що здійснюється ними на основі реалізації норм адміністративного права.

Наш предмет дослідження класично співпадає з темою - це адміністративно-правова охорона економіки в Україні. Щодо цього необхідно додатково уточнити що, на слухну думку О. Правотової адміністративно-правова охорона є такою, що деякою мірою пов'язана з охоронною функцією права, проте не тотожна їй, адже до предмета адміністративно-правової охорони належать питання попередження порушеного права, а за класичним правилом охоронна функція права включається в дію вже після порушення певного нематеріального чи матеріального блага особи. Зміст адміністративно-правової охорони за методами адміністративної діяльності публічної адміністрації поділяється на три рівні: перший рівень адміністративно-правової охорони здійснюється публічною адміністрацією у процесі запобігання правопорушенням і попередження їх: адміністративно-попереджувальна охорона або адміністративно-правова охорона в найвужчому розумінні; другий рівень адміністративно-правової охорони здійснюється публічною адміністрацією під час відновлення порушеного права: адміністративно-правовий захист, або адміністративно-правова

охорона у вузькому розумінні; третій рівень – поєднання адміністративно-правової охорони першого і другого рівнів, коли публічна адміністрація комплексно здійснює попередження та відновлення порушеного права: адміністративно-правова охорона в широкому розумінні [6]

Зазначений підхід вченої буде взяти нам в основу. Проте, неможливо не побачити деякі теоретичні прогалини у проаналізованій вище теорії адміністративно-правової охорони. А саме неврахування адміністративно-сервісної функції адміністративного права як провідного чинника людина центристської концепції. Сучасне адміністративне право, на чому наполегливо наголошував В. Авер'янов, полягає в тому що суб'єкти публічної адміністрації мають як найповніше забезпечувати права, свободи та інтереси приватних осіб, а не корпоративний інтерес чиновників [1;2].

Отже, ми погоджуємося із думкою професорки О. Правоторової що за основу класифікації змісту предметом адміністративно-правової охорони можу навіть бути взяті методи адміністративного права, однак бажаємо що не тільки методи адміністративного примусу, але й методи попередження а та заохочення. Крім того, хочемо підкреслити що провідну роль в описі предмету адміністративно правової охорони економіки в Україні відіграє місце і роль суб'єкта публічної адміністрації.

Виходячи з таких наукових позицій ми вважаємо що складовими предмету адміністративно правового захисту економіки в Україні за спрямуванням владного впливу є: 1) адміністративний та судовий захист суб'єктів господарювання від порушень з боку суб'єктів владних повноважень; 2) адміністративна охорона суб'єктів господарювання від приватних осіб; 3) забезпечення в адміністративний спосіб публічного інтересу держави а саме: контролю та вжиття заходів щодо повноти та вчасності сплати податків; недопущення, присікання та вжиття заходів щодо контрабанди; дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного, екологічного та митного законодавства.

Що стосується об'єкту адміністративно правової охорони економіки в Україні то це є суспільні відносини які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави і суспільства в процесі виробництва, зберігання, реалізація товарів та послуг. Метою адміністративно правової охорони економіки в Україні є названі вище чесноти, а саме забезпечення прав, та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави та суспільства в цілому. У відповідності до зазначеної мети визначається й конкретні завдання які прямо пов'язані з напрямленими владного позитивного і негативного впливу суб'єктів публічної адміністрації на бізнес.

Здійснюючи розкриття характерних рис адміністративно-правової охорони в Україні від інших видів правової охорони слід відзначити наступний що вона:

По-перше, відрізняється від цивільно-правової охорони тим що: 1) при вирішенні конфліктної ситуації між двома суб'єктами правових відносин охорони завжди присутній суб'єкт публічної адміністрації у тій чи іншій формі; 2) цивільно-правова охорона здійснюється на основі реалізації норм приватного права, адміністративна правова-охорона публічного (адміністративно) права; 3) цивільно-правова охорона здійснюється з метою реалізації приватного інтересу, а адміністративно-правова охорона виключно забезпечує реалізацію публічного інтересу [3]

По-друге, розмежовується з кримінально-правової охороною з того розуміння що адміністративно правова та кримінально правова охорона мають спільну публічно природу. Однак, адміністративно-правова охорона є значно ширшою за об'ємом і може застосовуватися, як у випадку скоєння юридичного проступку таки без нього з профілактичною попереджувальною метою. Кримінально правова охорони застосовується виключно у випадках великої суспільної небезпеки, за посягання на суспільні

економічні відносини за які кримінальним кодексом України передбачена кримінальна відповідальність [5].

По-третє, не існує чітких об'єктивних підстав розмежування адміністративно-правової охорони від господарсько-правової охорони економіки. Адже господарське право і процес є виключно винаходом радянської епохи, який із-за суб'єктивних чинників твердо утвердився в Україні [4]. Відповідно, і розмежування між господарсько-правовою та адміністративно-правовою і цивільне правовою охороною носить відносний характер. В якому застосувати якісь об'єктивні критерії важко. Тому практика правозастосування пішла іншим шляхом. Якщо юридичний спір у сфері бізнесу вирішується господарськими судами то таку систему суспільних відносин між суб'єктами господарювання можна переконливо відносити до господарсько-правової охорони.

Звертаючись до орієнтирного плану дослідження, тут для повноти розкриття засадничих та інструментальних положень дослідження його слід сформулювати з наступних наукових складових: виявлення і узагальнення принципів, адміністративно правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, прав та законних інтересів суб'єктів господарювання у публічно правовій сфері, інструментарію публічного адміністрування, вдалого зарубіжного досвіду та вдосконалення адміністративно правової охорони економіки в Україні.

Висновки. Отже, змістом адміністративно-правової охорони економіки України є система наукових чинників. До яких відноситься за характером владного впливу - предмет та об'єкт дослідження. За критеріями відмежування від цивільного та кримінального права це наявність між двома суб'єктами господарювання та (чи) іншими особами, суб'єкта публічної адміністрації, який забезпечує виключний публічний інтерес на основі реалізації норм адміністративного права. Планом дослідження адміністративно правової охорони економіки в Україні який має бути самодостатнім для розкриття предмету та об'єкту дослідження, що складається з положень які закріплюють засадничі, інструментальні, та програмні чинники.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2010. № 2. С. 87–92.
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 12–18.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; Відання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Галуцько В. Застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання : навчальний посібник. Херсон : МУБІП, 2006. 201 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за редакцією В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків: Право, 2010. 456 с.
6. Правоторова О. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154-158. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pdf
7. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 624. <http://sum.in.ua/s/zmist>.
8. *Філософія права*: підручник. О. Даниляна. Харків : Право, 2009. 208 с.